

CITEVA ASPECTE DIN LUPTA ANTIREVIZIONISTĂ DIN SĂLAJ ÎN PERIOADA 1933—1940

La 4 iunie 1920 la Trianon s-a semnat tratatul de pace dintre Puterile aliate și asociate și Ungaria prin care s-a stabilit frontiera Ungariei cu România, Austria, statul Sîrbo-Croato-Sloven și Cehoslovacia¹. Trianonul a consfințit pe plan internațional o stare de lucruri existentă și firească, făurită prin lupta revoluționară a maselor, de-a lungul secolelor, duse de popoarele din această parte a Europei împotriva împilării sociale și naționale.²

Imediat după semnarea tratatului, burghezia și moșierimea din Ungaria, nefiind împăcată cu gândul pierderii unor teritorii pe care le stăpînise și le exploatasă prin forța dictatului, au început să promoveze o politică de revizuire a granițelor stabilite la Trianon. Astfel, ia naștere revizionismul care este un curent reacționar și care-și propunea să capteze atenția opiniei publice internaționale, în favoarea politicii de revizuire a granițelor consfințite prin tratatul de la Trianon³.

Revizionismul maghiar a cărei bază socială o formau clasele dominante din Ungaria și-a propus în primul rînd antrenarea naționalităților conlocuitoare din România într-o politică îndreptată împotriva integrității teritoriale⁴. În fața acestei situații, care se intensifică mai mult în urma venirii la putere a fascismului în Germania, poporul român a trebuit să riposteze în mod demn, cu argumente istorice științifice, atît pe plan intern cît și extern, împotriva politicii de revizuire a hotarelor țării.

Sălajul — ca vatră străbună românească — s-a aflat în primele rînduri în lupta antirevizionistă, pentru apărarea statu-quoului, a integrității și independenței țării. Lupta antirevizionistă dusă de sălăjeni a urmărit să demaște caracterul reacționar al politicii promovate de cercurile fasciste de la Budapesta și în același timp să păstreze unitatea frățească de secole dintre poporul român și masele largi ale na-

¹ I. Ionescu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României 1354—1920*, București, p. 439.

² N. Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, București, 1969, p. 698.

³ Olimpiu Maticescu, *Opinia publică internațională despre Dictatul de la Viena*, Cluj-Napoca, 1975, p. 6.

⁴ L. Banyai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 6.

ționalității maghiare⁵. În acest spirit a fost scris și apelul Uniunii muncitorilor și țăranilor maghiari din România, care condamnând vehement tendințele revizioniste ale guvernului Horthy arăta: „Popor maghiar din România, evenimentele grave privește-le cu chibzuință, cu rațiune limpede. Mussolini și Hitler vor dreptate. Dar ce fel de dreptate? Cum putem numi invaziunea din Albania a lui Mussolini? Această dreptate vrea să fie intronată acum în bazinul Dunării. Dreptatea pentru Ungaria mutilată. Dar pentru care Ungarie? Pentru poporul care a mărturisit de atâtea ori în istorie dragostea sa de libertate? Pentru milioane de țărani fără pământ, de muncitori și intelectuali flămânzi? Această dreptate nu este pentru ei, ci pentru Ungaria feudală, Ungaria magnaților. Vor să introducă imperialismul german și italian în bazinul Dunării. Pentru plata cuvenită le trebuie pradă pădurea, petrolul, grâul. Le trebuie poporul care trăiește aici, pentru a-l exploata și le trebuie în fine drum liber spre Orient, pentru cuceriri noi. Frați maghiari, este vorba de soarta noastră și noi maghiarii ardeleni mai competenți declarăm înaintea lumii întregi: „Vrem pace înainte de toate.”⁶

Formele de luptă antirevizionistă duse de sălăjeni au fost variate, ele încadrându-se în lupta generală a întregului popor român pentru apărarea integrității și independenței țării.

Activitățile culturale din Sălaj organizate atât la sate cât și la orașe, ridicarea unor monumente legate de locuri istorice sau personalități proeminente, cât și convocarea unor adunări cu participare de masă au constituit principalele forme de manifestare a luptei antirevizioniste. Seratele culturale organizate simbăta sau duminica la Zalău, Jibou, Crasna, Carei, Șimleu, Buciumi, Românași se desfășurau după un program artistic literar cu un pronunțat caracter antirevizionist. Se prezentau în fața unui auditoriu numeros, mai ales tineret, cărți cu conținut istoric în care se reliefa continuitatea și permanența poporului român în spațiul carpato-danubian-pontic, se cânta și se recita poezii cu caracter patriotic. Citită și răspîdită era poezia scriitorului sălăjan Petru Dulfu intitulată „Nu! Nu! ... Niciodată”⁷ — cu subtitlul Răspuns revizionistilor și care începea cu versurile: „Toate văile, cîmpia, / Munții ... unde ne-ați găsit / Nu știți voi că sînt moșia / Ce Traian ne-a dăruit?”

Un loc important în propaganda antirevizionistă l-au ocupat acțiunile de înființare de biblioteci populare la sate. Cea mai importantă acțiune a fost în vara anului 1933 cînd cu sprijinul președintelui de onoare al societății culturale „Sălăjana” s-au obținut de la Casa școalelor 13.500 volume cărți, 5.400 tablouri intuitive și 350 hărți geografice ale continentelor și ale României.

Un rol important în popularizarea și repartizarea acestor materiale cu caracter patriotic-antirevizionist l-au avut tinerii studenți Ionel Ciobanu, Emil Gavriș, Lia Hubic, Filip Sever etc.⁸

Invitarea marelui cărturar Nicolae Iorga pentru a conferența pe teme istorice la Zalău, Carei și Jibou se încadrează în activitatea antirevizionistă dusă cu atîta energie și hotărîre de întreaga populație a Sălajului.⁹

⁵ Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare*, București, 1978, p. 241.

⁶ *Tradiții de solidaritate revoluționară româno-maghiară (1884—1946)*, București, 1979, p. 175.

⁷ *Calendarul Ligii antirevizioniste române — 1937* — secția Ardeal, p. 200.

⁸ Documentul este predat la Arh. Stat. Sălaj de către Ionel Ciobanu.

⁹ N. Iorga, *Trei conferințe ardeleni*, Vălenii de Munte — 1927.

Un moment deosebit de semnificativ în lupta antirevizionistă l-a constituit anul 1933 cînd la Crasna din inițiativa primpretorului Vasile Pășteanu și a țărănilor din peste 20 de localități s-a ridicat un monument în cinstea ministrului de externe român Nicolae Titulescu iar cu această ocazie i s-a decernat ilustrului politician, diploma de cetățean de onoare a localității Crasna. Pe placa de marmură a monumentului s-a săpat pentru cei prezenți și viitori următorul fragment dintr-o celebră cuvîntare rostită la Geneva: „Hotarele actuale ale României sînt rezultatul evoluției de veacuri a unei idei drepte. Procesul stabilirii lor este definitiv sîrșit la orice încercare de a-l reîncepe. În numele întregului neam românesc răspund: Nu, Nu, Niciodată!!!¹⁰”

Dar forma cea mai avansată a luptei antirevizioniste a fost organizare de adunări protestatoare care în multe cazuri au antrenat mii și chiar zeci de mii de oameni, prin aceasta adunările avînd un puternic caracter popular și național. Astfel cu ocazia comemorării Unirii de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1936 s-a desfășurat la Zalău o adunare la care au participat mii de cetățeni atît din capitala județului cît și din plasa Buciumi, Tășnad și Carei. Manifestanții, țărani, meseriași și intelectuali purtau steaguri tricolore și pancarde cu lozinci ca: „N-avem pămînt de dat”, „Jos revizionismul”. Leontin Ghergariu — profesor la Liceul românesc — președintele Ligii antirevizioniste — a ținut o cuvîntare în care a condamnat cu vehemență politica revizionistă și fascistă promovată de cuceririle revoluționare maghiare din Ungaria. Printre cei care au mai luat cuvîntul în numele tineretului sălăjean a fost și Emil Gavriș care a spus: „Granițele acestei țări nu se pot șterge decît odată cu viața tineretului.” Adunarea populară s-a încheiat cu cîntecele: „Deșteaptă-te române”, „Tricolorul”, „Pe-al nostru steag”.

Asemenea adunări populare antirevizioniste au mai avut loc și în alte localități ale județului nostru, cum au fost cele de la Carei, Valea lui Mihai, Cehu Silvaniei, Șimleu, Crasna și Jibou.

Manifestația antirevizionistă de la Jibou a fost precedată de o adunare populară care s-a desfășurat la 1 Decembrie 1934 în sala de festivități a localului „Union”. Au luat cuvîntul prim-pretorul Gavril Ursu, Alex. Corușia — președintele notarilor din România, dr. Gh. Fodoreanu — deputat în parlament, Teofil Dragomir — memorandist din Lupoia și D. Ilea — inspector școlar, ultimul adresîndu-se tineretului a spus: „În numele Astei și a exemplului membrilor ei, indemn generația de acum să-și definească un ideal... Idealul nostru e păstrarea neștirbită a tot ceea ce am moștenit”¹¹. De la sala „Union” coloana de manifestanți într-o perfectă ordine parcurgînd localitatea cu cîntece naționale și patriotice a ajuns la locul unde trebuia să se desfășoare manifestația propriu-zisă. În piața mare erau prezenți în afară de locuitorii Jiboului și țărani din comunele: Someș-Guruslău, Cuceu, Soimuș, Domnin, Someș Odorhei, Husia și Rona. Din partea lor au luat cuvîntul plugarii Barbur Indrei și Barbur Lazăr din Someș Guruslău și Ciomoș Victor din Soimuș care a spus: „țărani sînt gata oricînd pentru a păstra hotarele, chiar cu baionetele dacă s-ar cere”.

Dintre numeroasele adunări, s-a remarcat prin organizare, programul și amploarea luată, manifestația antirevizionistă din 28 mai 1933 care s-a ținut la Zalău. Organizarea acestei adevărate adunări naționale, la care au participat delegați din toate localitățile județului a revenit unor personalități locale care prin aspirațiile și năzuințele lor erau strîns legate de interesele legitime a celor circa 20.000 de delegați ce reprezentau întreaga suflare românească din Sălaj. În fruntea unui larg comitet de organizare se găseau Leontin Ghergariu — președintele Ligii antirevizioniste — secția Sălaj, dr. Iuliu Damsa, Vasile Pășteanu, Danciu Ioan, Gheorghe Fodoreanu, etc. Piața Mihai Viteazul din Zalău a devenit neîncăpătoare pentru marea mulțime venită din toate colțurile Sălajului. „La orele 9 dimineața — scrie „Gazeta de Duminică” — tinerii Comitetului de organizare

¹⁰ Arh. Stat. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj. Cartea de aur a județului.

¹¹ *Sălajul Nou*, Zalău, I nr. 17—18 din 16 decembrie 1934.

„Comisari ai ordinii” prin suflare de goarne au dat semnalul de intrare în oraș. Mai întâi intrau cei de la bariera Crasnei. Vioi, veseli, nici urmă de oboseală, deși au venit pe jos peste 50 km, porniți încă de simbătă tocmai de la izvoarele Barcăului de pe la Sig, Ban, Bănișor, Stîrciu, Plopiș. În total vreo 4.000. Urmează coloana de la bariera Meseșului. Vin urmașii legionarilor romani — bogdănarii, singeorgenii, etc. Un adevărat codru de steaguri și pancarde: „Pe aici nu se trece”, „Nu vom ceda nici o palmă din pământul nostru sfânt”. În total peste 6.000. Apoi vin cei de la bariera gării cu un tren, codrenii de la Ceh și someșenii, iar cu alt tren șimleuanii”.¹²

Au luat cuvîntul un număr însemnat de reprezentanți ai grupurilor politice și profesionale interesate în apărarea integrității teritoriale și a independenței României. Din partea socialiștilor sălăjeni a luat cuvîntul Chimiveș Toader care a arătat că muncitorii și meseriașii sălăjeni sînt gata să apere cu arma în mînă granițele țării. În Chemarea la Marea Adunare Națională sînt invitați și... „Dumneata ca reprezentant al minorității loiale și patriotice din statul român, pentru a lua parte și eventual cuvînt, la această adunare de protest, solidarizîndu-vă cu acțiunea antirevizionistă a Națiunii române doritoare de pace”.¹³

Ca urmare este prezent la adunare Ștefan Wieser reprezentant al naționalității conlocuitoare germane din Sălaj care în cuvîntul său a arătat că: „Poporul șvăbesc care se trezește azi la adevăratele sale rosturi se solidarizează cu întregul neam românesc și pretinde menținerea integrității hotarelor, între care își are existența și drepturi egale cu toți locuitorii țării”.¹⁴

Marea masă a celor circa 20.000 de oameni o forma țărănimea care îmbracă sărbătorește cu tricolorul pe piept purta cu demnitate și mîndrie pancarde pe care erau scrise dezideratele și crezurile poporului român pentru apărarea statului: „Vrem pace, muncă cinstită și dreptate pentru toți”, „Jurăm! Pămîntul acesta va rămîne pe veci românesc! Jurăm! Jurăm!”, „Țăranii unguri doresc pacea. Muncesc pămîntul împărțit lor de români!”, „Vom ști să ne apărăm libertatea”, etc.¹⁵

Marea adunare s-a încheiat cu o Moțiune votată în unanimitate în care toți sălăjenii „stînd uniți, gata oricînd să apărăm pămîntul moșilor și strămoșilor noștri strigăm tuturor dușmanilor noștri, că peste granițele actuale ale țării noastre nu se va trece”.¹⁶

Analizînd atent faptele și documentele vremii rezultă clar că revizionismul maghiar n-a găsit adepți în România, n-au avut un caracter de masă. Țărănimea maghiară din România care forma marea majoritate a populației maghiare n-a împărțit revizionismul și nici nu era interesată s-o facă. În urma reformei agrare din 1921 în județul Sălaj au fost împroprietăriti un număr de 28.757 țărani dintre care 6.695 maghiari și 2.141 germani.¹⁷ Țăranii unguri erau conșinși că o revizuire a granițelor însemna reîntoarcerea moșierilor maghiari, anularea reformei agrare, deposdarea țărănimii de pămînt, deci o reîntoarcere la timpurile de tristă amintire din Imperiul austro-ungar.

Cele reliefate mai sus au scos în evidență doar cîteva aspecte din bogata activitate antirevizionistă din Sălaj în perioada 1933—1940, evidențiîndu-se încă o dată contribuția sălăjenilor la făurirea istoriei naționale contemporane, la lupta pentru apărarea integrității și independenței României.

ION IVĂNESCU

¹² *Gazeta de Dumnică*, Șimleu Silvaniei, nr. 20—21—22 din 28 mai 1933.

¹³ Documentul este predat la Arh. Sălaj de către Ioan Danciu.

¹⁴ *Gazeta de Dumnică*, Șimleu Silvaniei, nr. 20—21—22 din 28 mai 1933.

¹⁵ Documentul este predat la Arh. Stat. Sălaj de către Vasile Pășteanu.

¹⁶ Documentul este predat la Arh. Stat. Sălaj de către Ioan Danciu.

¹⁷ *Tribuna Ardealului*, Cluj, 14 august 1940, p. 7.

EINIGE SEITEN DES ANTIREVISIONISTISCHEN KAMPFES IN SALAJ IN DEM ZEITRAUM 1933—1940

(Zusammenfassung)

Der antirevisionistische Kampf im Kreise Sălaj nahm die verschiedensten Formen an. Darunter befanden sich auch eine Reihe von kulturellen Kundgebungen. In Zălău, Crasna, Carei, Simleu, Buciumi, Românași war die Veranstaltung von kulturellen Abenden zur Tradition geworden. Bei derartigen Veranstaltungen wurden der Zuhörerschaft — meist junge Leute — Arbeiten historischen Inhalts dargeboten, wobei man das Alter und die Kontinuität des rumänischen Volkes hervorhob, und wurden musikalische sowie literarische Werke zutiefst patriotischen Charakters gesungen bzw. vorgetragen.

Unter den antirevisionistischen Massnahmen spielten die dorflichen Volksbibliotheken eine wichtige Rolle. Mit Unterstützung einiger Intellektueller und Politiker erhielt die „Casa Scoalelor“ (Schulkasse) im Jahre 1933, 13.500 Bände, 5400 Tafeln (Wandtafeln) und 3.500 Landkarten, die auf die ländlichen Ortschaften verteilt wurden. Dieselben patriotischen und antirevisionistischen Züge kennzeichneten auch die Vorträge des grossen Historikers Nicolae Iorga in Zălău, Carei, Jibou, usw.,

Im Mai 1933 fand in Zălău eine grosse Volksversammlung statt, an der über 20.000 Menschen aus allen Ortschaften des Kreises teilnahmen. Zweck der Versammlung war — wie in dem Aufruf an die Bevölkerung des Kreises ausgeführt wird — sich mit „der antirevisionistischen Bewegung des friedlichen rumänischen Volkes“ zu solidarisieren.

Die Versammlungs-Teilnehmer, in festlicher Kleidung und mit Trikolorkorden an der Brust, tragen Spruchbänder mit Schlagworten, welche den festen Willen des rumänischen Volkes zum Ausdruck brachten: „Wir wollen Frieden, ehrliche Arbeit und Gerechtigkeit für Alle“, Wir schwören! Dieser Boden wird in Ewigkeit rumänischen bleiben!, „Die ungarischen Bauern wünschen Frieden. Sie bearbeiten die ihnen von den Rumänen zugeteilte Erde“, usw. Es wurde eine Entschliessung angenommen aus der hervorgeht, dass die fest verbundene Bevölkerung von Sălaj, jederzeit bereit ist „den Boden unserer Vater und Urväter zu verteidigen“.

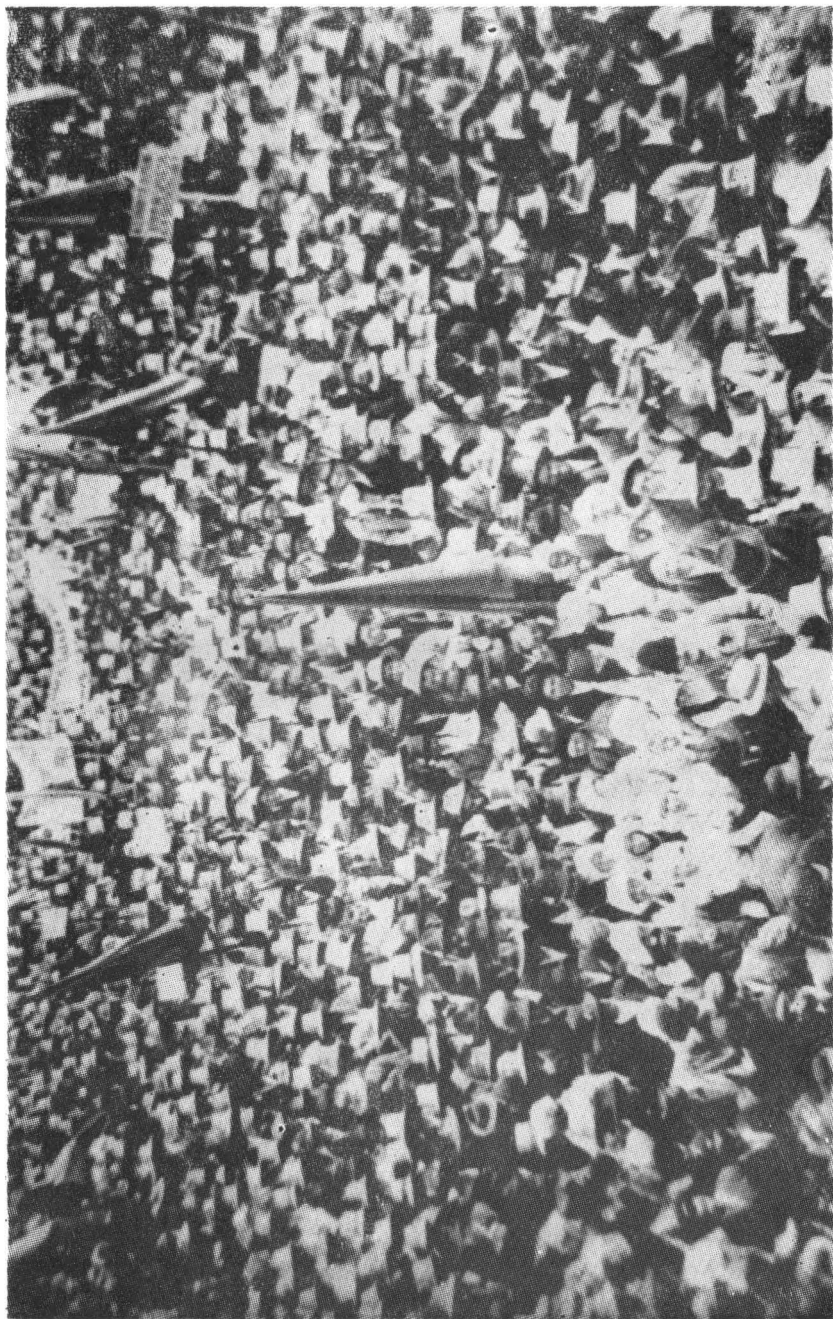

Fig. 1. *Aspecte de la Adunarea Populară de la Zălau (1933).*

Fig. 2. Detaliu de la Adunarea Populară cu lozinci antirevizioniste.